

Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
Sakarya University Journal of Education Faculty

e-ISSN: 2717-6401

İlkokullarda Yaşanan Akran Zorbalığının Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda
İncelenmesi

Zeynep ALTUNTAŞ* Süleyman Erkam SULAK**

Makale Bilgisi	ÖZ
<i>Geliş Tarihi:</i> 16.01.2022	<p>Okul, öğrencilerin güvenli bir ortamda eğitim-öğretim gördüğü yerdir. Bu güvenli ortam, öğrenciler tarafından sergilenen bazı istenmeyen davranışlar nedeniyle bozulabilmektedir. Bir ya da daha fazla öğrencinin bir başka öğrenciye sürekli olarak olumsuz eylemlerde bulunması olarak tanımlanan akran zorbalığı, okullarda sık karşılaşılan olumsuz ve istenmeyen davranışlara örnektir. Akran zorbalığı, hem davranışı yapan hem de davranışa maruz kalan öğrenci üzerinde olumsuz etkiye sahiptir. Okul ortamında akran zorbalığı gibi problemlerle karşılaşıldığında öğretmenlerin olaya nasıl müdahale ettikleri ve akran zorbalığı ile baş etme konusunda sunacağı öneriler, hem öğrencinin sağlığı hem de öğretim ortamının iyileştirilmesi açısından önemlidir. Bu araştırmada ilkokullardaki akran zorbalığının sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Çalışma grubunu amaçlı örnekleme türlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yolu ile Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokullarda görev yapmakta olan 69 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak uzman görüşleri doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğretmenler sınıflarında en çok sözel ve fiziksel zorbalıklarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin akran zorbalığıyla karşılaştıklarında en fazla; öğrencilerle özel görüşme yapma, empati kurmalarını isteme, öğrenciyi ve aileyi uyarma şeklinde müdahalelerde buldukları sonucuna ulaşılmıştır.</p> <p>Anahtar Sözcükler: İlkokul, istenmeyen davranışlar, akran zorbalığı, öğretmen görüşleri</p>
<i>Kabul Tarihi:</i> 29.07.2022	
<i>Basım Tarihi:</i> 30.12.2022	
doi: 10.53629/sakaefd.1058580	Makale Türü: Araştırma Makalesi

*Doktora Öğrencisi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, zeynepaltuntas55@outlook.com, 0000-0001-8636-6211

** Doç. Dr., Ordu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, erkamsulak@gmail.com, 0000-0003-4042-891X

Kaynakça Gösterimi: Altuntaş, Z. & Sulak, S. E. (2022). İlkokullarda yaşanan akran zorbalığının sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 128-143. doi: 10.53629/sakaefd.1058580

Citation Information: Altuntaş, Z. & Sulak, S. E. (2022). An investigation of peer bullying in primary schools based on the views of primary school teachers. *Sakarya University Journal of Education Faculty*, 22(2), 128-143. doi: 10.53629/sakaefd.1058580

An Investigation of Peer Bullying in Primary Schools Based on the Views of Primary School Teachers

Article Information	ABSTRACT
Received: 16.01.2022	School is a place where students study in a safe environment. This safe environment can be disrupted by some undesirable behaviors exhibited by students. Peer bullying, which is defined as one or more students' continuous negative actions against another student, is an example of negative and undesirable behaviors frequently encountered in schools. Peer bullying has a negative effect on both the person who does the behavior and the student who is exposed to the behavior. How teachers intervene when problems such as peer bullying are encountered in the school environment and the suggestions they will offer about dealing with peer bullying are important in terms of both the health of the student and the improvement of the teaching environment. In this study, it is aimed to examine peer bullying in primary schools in line with the opinions of primary school teachers. Case study, one of the qualitative research methods, was used in the research. The study group consists of 69 classroom teachers working in primary schools affiliated to the Ministry of National Education, by means of easily accessible situation sampling, which is one of the purposeful sampling types. As a data collection tool, a semi-structured interview form developed by the researchers in line with expert opinions was used. The obtained data were analyzed using the content analysis technique. As a result of the research, the teachers stated that they encountered verbal and physical bullying the most in their classrooms. When teachers encounter peer bullying; It was concluded that they intervened in the form of private interviews with the students, asking them to empathize, warning the student and the family.
Accepted: 29.07.2022	
Published: 30.12.2022	
<p>Keywords: Primary School, Unwanted Behaviors, Peer Bullying, Teachers' Opinions</p>	
Article Type: Research Article	

1. GİRİŞ

Okul, güvenli bir ortamda öğrencilerin çeşitli bilgileri öğrenmesini sağlayan, toplu öğretimin gerçekleştiği yerdir. Bu güvenli okul ortamı bazı durumlarda bozulmaya uğrayarak, ciddi problemlere yol açabilecek bir yer haline dönüşebilir. Öğrenciler arasındaki saldırgan davranışlar, okuldaki güvenli ortamın bozulmasının en önemli nedenleri arasında sayılmaktadır (Günay ve Can, 2018). Okullarda karşılaşılan bu saldırgan davranışlar; küfür-lükücü konuşma, cinsellik içeren sözler söyleme, başkalarını rahatsız edecek disiplinsiz davranışlar, kavga etme, okuldaki eşyalara zarar verme, diğer öğrencilere ve öğretmene karşı saygısızca davranma, öğrencilerin ya da okulun eşyalarına zarar verme, zorla para alma, tokat atma ve alay etme olarak sıralanabilir (Kapıcı, 2004; Sezgin, 2018).

Okullarda meydana gelen saldırgan davranış türlerinin en yaygın olanlarından biri zorbalıktır (Açıkgöz, 2017). Zorbalık, saldırgan davranışlar gösteren ve bu davranışlara maruz kalan taraflar arasında güç eşitsizliğinin olduğu durumlarda istenmeyen davranışın bilinçli ve sürekli bir şekilde tekrarlanması olarak tanımlanabilir (Alper, 2008). Okullarda öğrenciler arasında yaşanan zorbalıklar akran zorbalığı olarak nitelendirilmektedir (Gökler, 2007). Akran zorbalığı; çocuk ve ergenle aynı yaş grubunda olan kişilerin birbirlerine veya tek bir kişiye karşı fiziksel, sözel, davranışsal olarak kışkırtıcı, zarar verici ve saldırgan davranışlarda bulunmasıdır (Demir ve Küçük, 2020). Akran zorbalığı konusu ilk defa Olweus tarafından, 1970'li yıllarda araştırılmaya başlanmıştır (Keskin, 2010). Zamanla akranlar arasındaki zorba davranışlar okullarda daha sık görülmeye başlandığı ve gittikçe daha ciddi sorunlar doğurduğu için bu konuya bilimsel araştırmalarda giderek daha fazla yer verilmeye başlanmıştır (Gökkaya ve Tekinsav Sütücü, 2018).

Akran zorbalığının çeşitleri konusunda birçok araştırmacı farklı görüşler ortaya koymuştur. Haskaya (2016) akran zorbalığını doğrudan ve dolaylı olarak çeşitlendirirken; Olweus (1991) akran zorbalığını fiziksel zorbalık, sözel zorbalık ve sosyal saldırganlık yoluyla dolaylı zorbalık olmak üzere 3 kategoride ele almıştır. Sosyal saldırganlık dışlama, söylenti yayma veya "ilişkileri bir silah olarak" kullanma yoluyla kendini göstermektedir (Simmons, 2002). Bu sınıflamalar haricinde bir dizi çalışma sonucunda çeşitli zorbalık türleri çeşitlendirilmiştir (Suckling ve Temple, 2002): fiziksel zorbalık (kavga etme, tekmeleme, yumruklama, vurma), sözlü zorbalık (alay etme, küfür etme, tehdit etme, kötü dedikodular yayma), sosyal zorbalık (kasıtlı olarak bir oyundan veya gruptan dışlama, sınıf etkinliklerine davet etmeme), cinsel zorbalık (yani cinsel yorumlar yapma veya cinsel davranışlarda/hareketlerde bulunma) ve siber zorbalık (telefon veya bilgisayar üzerinden can sıkıcı ve rahatsız edici elektronik mesajlar gönderme).

Akran zorbalığı, hem davranışı yapan hem de davranışa maruz kalan öğrenci üzerinde olumsuz etkiye sahiptir. Yapılan araştırmalara göre akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin okul başarılarında düşüşler olduğu, kendilerine güven konusunda eksik kaldıkları, okul fobilerinin olduğu ve sosyal ilişki kurmakta zorlandıkları belirtilmektedir (Çankaya, 2011; Özbilen ve diğerleri, 2017). Hatta akran zorbalığına maruz kalan öğrenciler zorba davranışlardan kaçınmak için okula gelmek istememekte ve bu sebeple devamsızlıklarının da çok olduğu görülmektedir (Çankaya, 2011). Bu tür problemler öğrencilerin okul başarıları ve psikolojik olarak sağlıklı bir birey olması açısından önem teşkil etmektedir. Bunun gibi problemlerin yaşandığı eğitim-öğretim ortamları öğrencilerin gelecek hayatını da etkilemekte ve yaşamlarında sosyal-duygusal olarak çeşitli boşluklar oluşturmaktadır (Saygılı ve Gürşimşek, 2008). Akran zorbalığına uğrayan öğrenciler zamanla kendini itici bulmaya başlayabilir, hatta intihar gibi kendilerine ciddi derecede zarar verecek davranışlarda bulunabilirler (İnan, 2005). Ailenin aşırı korumacı tutumuyla büyüyen ve ailenin okul hayatına fazla dâhil olduğu çocukların, daha çok akran zorbalığına maruz kaldıkları görülmektedir (Bayraktar, 2006). Okullarda akran zorbalığı davranışını gösteren çocukların ise; ileriki yaşamlarında suç işleme potansiyeli yüksektir, ayrıca alkol veya uyuşturucu bağımlısı olabilirler ve asosyal bir kişilik sergileyebilirler (Olweus, 1991).

Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde, akran zorbalığı konusunda genel olarak okulöncesi ve lise öğrencileri üzerinde çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Genç, 2007; Kocaşahan, 2012; Mercan ve Sarı, 2018; Uysal ve Dinçer, 2012). İlkokul öğrencilerinin ne tür akran zorbalıklarına maruz kaldıkları ve bu zorbalıklar karşısında nasıl tepki verdikleri, sınıf öğretmenlerinin bu davranışlarla başa çıkma konusunda ne gibi stratejiler geliştirdiklerine dair görüşlerini içeren çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu araştırma sınıf öğretmenlerinin gözünden ilkokullarda akran zorbalığının ne durumda olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. İlkokul öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışmanın hem öğretim ortamının iyileştirilmesi hem de zorbalığa uğrayan ve zorbalık uygulayan çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi açısından eğitimcilere yol göstereceği düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, ilkokullarda yaşanan akran zorbalığının sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu temel amaç doğrultusunda cevap aranan sorular aşağıda sıralanmıştır.

1. Sınıf öğretmenleri sınıflarında ne tür akran zorbalığı davranışları ile karşılaşmaktadır?
2. Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre öğrencilerin akran zorbalığına karşı verdikleri tepkiler nelerdir?
3. Sınıf öğretmenlerinin akran zorbalığı durumlarında müdahale uygulamaları nelerdir?
4. Sınıf öğretmenlerine göre akran zorbalığına uğrayan ve akran zorbalığı uygulayan öğrencilerin özellikleri nelerdir?
5. Sınıf öğretmenlerinin akran zorbalığı ile baş etme konusunda ideal çözüm önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması tercih edilmiştir. Durum çalışmasında temel fikir, bir durumun bir sorunu ya da bir meseleyi nasıl gösterdiğini açıklamaktır (Creswell, 2019). Durum çalışmaları, derinlikli betimlemeler yapmayı, tematik temelde mantıksal çıkarımlarda örüntüler oluşturmayı ve yorumlar getirmeyi amaçlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada akran zorbalığı konusu sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda derinlemesine incelenerek tematik örüntüler oluşturulduğu ve yorumlandığı için nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması tercih edilmiştir.

2.2. Katılımcılar

Araştırmada veriler, amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme yoluyla belirlenen 2021-2022 eğitim öğretim döneminde farklı illerde görev yapan toplam 69 sınıf öğretmeninden elde edilmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, evren büyüklüğü ve araştırmacının evrenin tamamına ulaşacak zamanının ve imkânının olmaması nedeniyle kullanılan, gönüllülük esasına dayalı bir örnekleme çeşididir (Baltacı, 2018). Katılımcı grupta yer alan öğretmenlerin 6'sı yüksek lisans 63'ü ise lisans derecesine sahip; 32'si 1-5 yıl, 10'u 6-10 yıl, 17'si 11-15 yıl, 1'i 16-20 yıl ve 9'u 21 yıl ve daha fazla mesleki deneyimi olan öğretmenlerden oluşmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler görüşme öncesinde hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, katılımcıların verebileceği cevapların esnekliği nedeniyle, konu hakkında derinlemesine bilgi alınmasını sağlar (Altunay ve diğerleri, 2014). Akran zorbalığını ölçmek için ilgili literatür incelenerek hazırlanan 7 açık uçlu görüşme sorusuna ilişkin uzman görüşü (sınıf eğitimi alanında görev yapan 2 doçent) alınmış ve uzman görüşü doğrultusunda sorular arasından uygulamada kullanılması uygun olan 5 soruya yer verilmiştir. Görüşme formundan çıkarılan 2 soru, diğer sorularla benzer özellikler taşıdığı için çıkarılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda araştırma problemini yansıtan kolay anlaşılabilir sorular yer almış ve her bir soru aynı zamanda araştırmanın alt problemlerini oluşturmuştur. Araştırmada sınıf öğretmenlerinden kapsamlı bilgi almak ve bu bilgilerin öğretmenler tarafından rahatça ifade edilebilmesi için bu teknik kullanılmıştır. Görüşmeler online ortamlarda yüz yüze gerçekleştirilmiş; katılımcıların görüşleri yazılı olarak toplanmıştır. Farklı illere ulaşım ve bu illerdeki katılımcılarla yüz yüze görüşmenin maliyet ve zaman açısından etkilerini en aza indirmek için online platformlarda (zoom, meet vb.) görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerle katılımcıların görüşmeleri doğrudan yazıya geçirilmiş, herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Verilerin tamamı 15 günde toplanmış ve yapılan görüşmeler yaklaşık 10 dk. sürmüştür.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmada veriler, içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde toplanan veriler ayrıntılı işlemlerden geçirilir ve okuyucunun anlayabileceği şekilde, belirli çerçevede organize edilerek düzenlenip tarafsız bir şekilde yorumlanır (Koçak ve Arun, 2006; Selçuk ve diğerleri, 2014). İçerik analizinde ana kod ve alt kodlar belirlenerek bu kodlara göre katılımcı görüşleri sınıflandırılır (Baltacı, 2019). Bu araştırmada da katılımcı görüşlerine doğrudan alıntı yapılarak yer verilmiş ve katılımcı sayısına göre, her bir katılımcıyı temsil eden Ö1, Ö2, Ö3 gibi ayrı kodlar belirlenerek, katılımcı isimleri gizli tutulmuştur. Araştırma verilerinin içerik analizinde ana kategorileri yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan açık uçlu sorular oluşturmaktadır. Kodlar ise katılımcı görüşleri doğrultusunda ortak düşünce ve fikirlerin gruplandırılması yoluyla belirlenmiştir. Araştırma güvenliğinin belirlenmesinde araştırmacılar arası tutarlılık dikkate alınmıştır. Her bir araştırması verileri ayrı ayrı kodlamış; Milles ve Huberman'ın belirttiği formül kullanılarak güvenilirlik %91,2 olarak hesaplanmıştır. Analiz sonucu araştırmacılar arası uyumun kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür. Analiz sürecinde kodlayıcılar arası kabul edilebilir uyumun en az % 70 olması gerekmektedir (Miles ve Huberman, 1994).

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular ışığında, katılımcı sınıf öğretmenlerinin görüşleri başlıklar halinde sunulmaktadır. Bunlar; öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları akran zorbalığı çeşitleri, akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin zorba davranışlar karşısında verdikleri tepkiler, akran zorbalığına karşı öğretmenlerin müdahale uygulamaları, akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin özellikleri, akran zorbalığı uygulayan öğrencilerin özellikleri ve öğretmenlerin akran zorbalığı ile baş etme konusundaki önerileri olmak üzere sıralanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular, tablolarda frekans değerleri ve yüzdeleri ile birlikte sunulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular incelenirken katılımcıların görüşlerine ilişkin doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Bu süreçte katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamış, her bir katılımcı için belirlenen kodlar kullanılarak öğretmen görüşlerine yer verilmiştir.

3.1. Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Akran Zorbalığı Çeşitleri

Sınıf öğretmenlerinin “Sınıfınızda ne tür akran zorbalığı davranışlarıyla karşılaşıyorsunuz?” soruna ilişkin görüşleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 1
Öğretmenlerin Sınıfta Karşılaştıkları Akran Zorbalığı Çeşitleri

Kategori	Kodlar	f	%	Toplamın frekans değeri	Toplam frekansın yüzdesi
Sözel zorbalıklar	Alay etme-dalga geçme	12	14	43	%50
	Argo konuşma	6	7		
	Lakap takma	4	5		
	Küfür	3	3		
	Sözlü olarak sataşma	3	3		
	Kötü söz söyleme	2	2		
	İftira atma	1	1		
	Hakaret etme	1	1		
	Tehdit etme	1	1		
	Bağırma	1	1		
Fiziksel zorbalıklar	Vurma	6	7	25	%29
	İtme	4	5		
	Zorla eşyalarını alma	2	2		
	Düşürme	1	1		
	Kavga etme	1	1		
Diğer zorbalıklar	Oyunlara almama	6	7	18	%21
	Etkinliklerden dışlama	5	6		
	Baskı yapma	2	2		
	Küçük görme	2	2		
	Engelleme	1	1		
	Zorla para isteme	1	1		

Tablo 1’de görüldüğü üzere sınıf öğretmenlerinin karşılaştığı zorbalık çeşitleri sözel, fiziksel ve diğer olmak üzere üç grupta değerlendirilmiştir. Öğretmenler sınıflarında en fazla (%50) sözel zorbalık çeşitleriyle karşılaşırken, ikinci olarak fiziksel zorbalık çeşitleriyle (%29), üçüncü olarak ise diğer zorbalık (%21) çeşitleriyle karşılaşmaktadırlar. Öğretmenlerin en çok karşılaştığı sözel zorbalık çeşitleri alay etme-dalga geçme (%14) ve argo konuşma (%7) olurken, en çok karşılaştıkları fiziksel zorbalık çeşitleri vurma (%7) ve itme (%5) olmuştur. Öğretmenlerin karşılaştıkları diğer zorbalıklar ise en çok oyunlara almama (%7) ve etkinliklerden dışlama (%6) olmuştur. Sınıf öğretmenlerinin akran zorbalığı çeşitlerine ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Kendinden zayıf gördüğü arkadaşlarına hırsızlık veya birisine söylemek istediği kötü sözleri söyletirme gibi eylemler yaptırdıklarını gözlemledim.” (Ö5)

“Köy okulunda çalıştığım için pek zorbalıkla karşılaşmıyorum ama arada kızlar arasında birbirine küsüp oyunlar dışlama sorunu olabiliyor.” (Ö7)

“Kilolu bir öğrencim var onunla sürekli uğraşıyorlardı geçen sene. Sözlü olarak dalga geçiyorlardı.” (Ö11)

“Kendinden zayıf gördüğü arkadaşlarına hırsızlık veya birisine söylemek istediği kötü sözleri söyletirme gibi eylemler yaptırdıklarını gözlemledim.” (Ö20)

3.2. Akran Zorbalığına Maruz Kalan Öğrencilerin Zorba Davranışlar Karşısında Verdikleri Tepkiler

Sınıf öğretmenlerinin “ Akran zorbalığına maruz kalan öğrencileriniz, bu davranışlar karşısında nasıl tepkiler vermektedir?” sorusuna ilişkin görüşleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2

Akran Zorbalığına Maruz Kalan Öğrencilerin Zorba Davranışlar Karşısında Verdikleri Tepkiler

Öğrencilerin Verdikleri Tepkiler	f	%
İçine kapanma-Kendilerini soyutlama-Çevreye karşı duyarsızlaşma	17	19
Öğretmene şikâyet etme	15	17
Maruz kaldığı davranışa göre aynı şekilde karşılık verme	15	17
Agresifleşme-Öfke patlaması	13	14
Sessiz kalma-Tepki verememe-Kabullenme-Utanma	12	13
Ağlama-Üzülme	8	9
Aileye şikâyet etme	5	5
Küsme	1	1
Okuldan soğuma	1	1
Özgüvende azalma	1	1
Derslere olan ilgide azalma	1	1

Tablo 2’de görüldüğü üzere akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin verdikleri tepkiler en fazla; içine kapanma-kendilerini soyutlama (%19), öğretmene şikâyet etme (%17), maruz kaldığı davranışa göre aynı şekilde karşılık verme (%17), agresifleşme (%14), tepki veremeyip sessiz kalma-kabullenme-utanma (%13), ağlama-üzülme (%9), aileye şikâyet etme (%5) şeklinde devam etmektedir. Akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerde sınıf öğretmenleri tarafından gözlenen en az tepkiler ise; küsme (%1), okuldan soğuma (%1), özgüvende azalma (%1), derslere olan ilgide azalma (%1) şeklinde ifade edilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin zorba davranışlar karşısında öğrencilerinin tepkilerine ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Genel olarak çocuklar ilk başta akranlarına küsüyorlar daha sonra bu durum düzelmezse kendilerini soyutlamaya başlıyorlar. Artık onunla oynamayacağını onu aralarına almayacaklarını düşünüyor ve buna inanıyor bir nevi öğrenilmiş çaresizlik artık sosyal etkinliklere ve oyunlara katılmayı düşünmüyorlar.” (Ö6)

“Kimisi içine kapanıyor, kimisi öğretmenlerine ya da ailesine anlatıyor. Eğer durum dalga geçmek ise birçok öğrenci dalga geçerek karşılık veriyor.” (Ö13)

“Genellikle şikâyet. Eve gittiğinde ailesine kendisine bunu yapanı şikâyet eder. Ki bu durum da aileler arası, büyüklerin kavgası başlar.” (Ö32)

“Çekingen ve sessiz yapısı olan öğrencileri daha da çok baskılıyor bu zorbalıklar ve daha içine kapanmasına neden oluyor. Özgüven eksikliği yaratıyor. Ya da tam tersi durumlarda saldırganlık gibi sonuçları da olabiliyor.” (Ö35)

“Derslere karşı ilgisizlik artar zorbalık artıkça içine kapanır. Sorunlarını paylaşmak istemez.” (Ö42)

3.3. Akran Zorbalığına Karşı Öğretmenlerin Müdahale Uygulamaları

Sınıf öğretmenlerinin “Öğrenciler arasında akran zorbalığıyla karşılaştığınızda, siz olaya nasıl müdahale ediyorsunuz” sorusuna ilişkin görüşleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3

Akran Zorbalığına Karşı Öğretmenlerin Müdahale Uygulamaları

Akran Zorbalığına Karşı Öğretmenlerin Müdahale Uygulamaları	f	%
Öğrencilerle özel görüşme yapma-olayın sebebini anlamaya çalışma	17	26
Empati kurmalarını isteme	13	20
Öğrencileri uyarma-Aileleri uyarma	10	15
Aileler ile iletişime geçme-işbirliği içerisinde olma	5	8
Orta yolu bulma-Arabuluculuk yapma	4	6
Dışarıdan örnekler vererek öğrencilerde farkındalık oluşmasını sağlama	4	6
Sınıfta zorbalıkla alakalı etkinlikler yapma	3	5

Çocukların birlikte zaman geçirmesini sağlama-ortak etkinlikler verme	2	3
Zorba davranışı uygulayan öğrenciden özür dilemesini isteme	2	3
Zorba davranışa maruz kalan öğrencinin sınıf ortamında etkin olmasını sağlayarak özgüvenini geliştirmeye çalışma	2	3
Ceza verme	1	2
Rehber öğretmeninden yardım alma	1	2
Arkadaşlığın önemi ile alakalı skeç ve drama yaptırma	1	2
Zorba davranışı uygulayan ve maruz kalan öğrencinin sorunu aralarında çözmelerini isteme	1	2

Tablo 3'te görüldüğü üzere öğretmenler zorba davranışlarla karşılaştıklarında en fazla; öğrencilerle özel görüşme yaparak olayın sebebini anlamaya çalışma (%26), öğrencilerden empati kurmalarını isteyerek “*Öğrencilerin sınıfta rencide olmamaları için genelde dışardan örnek verip arkadaşlarının ne hissettiklerini anlamalarını sağlama*” (%20), öğrencileri uyarma-ailelerle konuşma (%15) gibi müdahalelerde buldukları görülmektedir. Öğretmenlerin bazılarının ise akran zorbalığı ile karşılaştıklarında; orta yolu bulma-arabuluculuk yapma (%6), dışarıdan örnekler vererek öğrencilerde farkındalık oluşmasını sağlama (%6), sınıfta zorbalıkla alakalı etkinlikler yapma (%5), çocukların birlikte zaman geçirmesini sağlama (%3) gibi müdahalelerde buldukları da görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin akran zorbalığına karşı müdahale uygulamalarına ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Öncelikle iki tarafı da tek başlarına olan bir ortamda dinleyip sonrasında bir araya getirip tekrar dinliyorum. Empati kurabilmeleri için en kısa zamanda konuyla alakalı çizgi film, hikâye, boyama vb. etkinliklerle yaptıklarının yanlış olduğunu hissetmelerini sağlıyorum. Sonrasında hatalarını anlayan öğrenciler arkadaşlarından özür diliyorlar ve bir daha yapmamak için çaba harcıyorlar ancak tabii ki öyle olmuyor. Çocuklar maalesef verdikleri sözleri kısa zamanda unutabiliyorlar veya empati kuramıyorlar o yüzden belli periyotlarla sınıfta zorbalıkla ilgili etkinliklere yer veriyorum. Onlara doğru bir şekilde örnek olmaya çalışıyorum. Ve en önemlisi veli ile sürekli iletişim halinde olup ortak hareket etmeye çalışıyorum.” (Ö6)

“Karşılıklı orta yolu bulma ile başlıyorum böyle durumlara. Bir küsmeye darılma başladıysa o gruptaki öğrencilerle özel görüşme yapıyorum ve %90 oranında mevzu burada çözülüyor.%10 oranında ise söyle bir durum var akran zorbalığında bulunan veya etkilenen öğrenci yabancı uyruklu öğrenci ise bu olay çözülemiyor bazen.” (Ö9)

“Öğrencilerde farkındalık oluşmasını sağlıyorum.” (Ö12)

“Zorbalık yapan çocukları öncelikle çocukları alıp konuşuyorum. Karşı tarafı anlaması içim uğraşıyorum. Çocukları birlikte zaman geçirmesi için beraber etkinlikler veriyorum. Gerektiğinden rehberlik servisinden yardım alıyorum.” (Ö16)

“Biz uyarıyoruz. Bir canlıya zorbalık yapmanın yanlış olduğunu kendini karşıdakinin yerine koyup empati kurup düşünmesi gerektiğini söylüyoruz. Çünkü akran zorbalığı yapan çocuklar benim gözlemim çok zekiler. Aslında durumun farkındalar ama düşünmediklerini nokta bunun bir şaka hatta oyun olduğunu düşünerek hareket etmelerinden ileri geldiğini düşünüyorum.” (Ö18)

“Uyarıyorum doğru davranışların ne olduğunu hatırlatıyoruz. Arkadaşlarımıza olumlu davranırsak bize geri dönüşü de olumlu olur. Bunu gösteren basit skeçler dramalar yapıyoruz.” (Ö21)

3.4. Akran Zorbalığına Maruz Kalan ve Akran Zorbalığı Yapan Öğrencilerin Özellikleri

Sınıf öğretmenlerinin “Size göre akran zorbalığına uğrayan ve akran zorbalığı uygulayan öğrencilerin özellikleri nelerdir?” sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 4 ve Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 4

Akran Zorbalığına Maruz Kalan Öğrencilerin Özellikleri

Akran Zorbalığına Maruz Kalan Öğrencilerin Özellikleri	f	%
Sessiz-Sakin-Çekingen-Pasif	19	35
Özgüven eksikliği olan-İçine kapanık	11	20
Kendini savunamayan-Kendini ifade etmekte güçlük çeken	6	11
Arkadaş ortamında yer edinememiş-Dışlanmış	5	9
Akademik başarısı düşük olan	3	5
Hassas-Duygusal	3	5
Terbiyeli-Başarılı	2	4
Aile içinde söz sahibi olmayan	2	4
Aile fertlerinden biri veya birkaçıyla ayrı yaşayan	1	2
Fiziksel veya zihinsel olarak diğerlerinden farklı olan	1	2
Yabancı uyruklu olan	1	2
Çabuk kandırılabilir olan	1	2

Tablo 4'te görüldüğü üzere öğretmenler, akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin özelliklerini daha çok sessiz-sakin-çekingen-pasif (%35), özgüven eksikliği olan ve içine kapanık (%20) olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin zorba davranışa maruz kalan öğrencilerde gördükleri en az olan özellikler ise aile fertlerinden biri veya birkaçı ile ayrı yaşayan (%2), fiziksel veya zihinsel olarak diğerlerinden farklı olan (%2), yabancı uyruklu olan (%2) ve çabuk kandırılabilir olan (%2) öğrencilerdir.

Sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda, akran zorbalığı uygulayan öğrencilerin özellikleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 5

Akran Zorbalığı Uygulayan Öğrencilerin Özellikleri

Akran Zorbalığı Uygulayan Öğrencilerin Özellikleri	f	%
Aileden şiddet ve baskı gören-Aile sevgisinden ve ilgisinden mahrum kalan-Ailede dışlanmış olan	26	40
Agresif-Şiddete meyilli-Saldırgan	8	12
Baskın	5	8
İlgi çekmeye çalışma-Ön plana çıkma isteği	5	8
Kendine güvenen-Özgüveni fazla olan	3	5
Bencil	3	5
Şımarıklık	3	5
Fiziksel olarak güçlü	3	5
Psikolojik desteğe ihtiyacı olan	2	3
Arkadaş gruplarında lider konumunda olma isteği	2	3
Aile bireyleri arasında sevgi-saygı eksikliği olan	1	2
Fazla özgür olma isteği	1	2
Kendini diğerlerinden daha üstün gören	1	2
Sanal oyunların karakterleriyle özdeşleşme çabası içinde olan	1	2
Zeki-Kurnaz	1	2

Tablo 5'te görüldüğü üzere sınıf öğretmenleri akran zorbalığı uygulayan öğrencilerin özelliklerini en çok; aileden şiddet ve baskı gören-aile sevgisinden ve ilgisinden mahrum kalan-ailede dışlanmış olan çocuklar (%40) olarak gözlemlemişlerdir. Öğretmenlerin bu öğrencilerde; agresif-şiddete meyilli-saldırgan (%12), baskın (%8), ilgi çekmeye çalışan-ön plana çıkma isteği olan (%8), kendine güvenen-özünü fazla olan (%5), bencil (%5), şımarık (%5), fiziksel olarak güçlü olan (%5), psikolojik desteğe ihtiyacı olan (%3), arkadaş gruplarında lider konumunda olan (%3) gibi özelliklerinin de olduğunu gözlemlemişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin akran zorbalığına uğrayan ve akran zorbalığı yapan öğrenci özelliklerine ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Zorbalığa uğrayan öğrenciler sessiz arkadaş ortamında çok yer edinmemiş kişiler, zorbalık yapan öğrenciler ise daha çok arkadaş gruplarının lideri konumundaki öğrencilerdir.” (Ö5)

“Zorbalığa maruz kalan öğrenciler, aile tarafından özerklik tanınmamış yahut aile fertlerinden biri veya birkaçıyla ayrı düşmüş bireyler olarak karşımıza çıktı. Zorbalığı yapan öğrenciler de ise, aile sevgisinden mahrum kalmış, ebeveynleriyle olan bağlarında kopukluk bulunan, fazla özgürce yetişmiş birey olmaları göze çarpan özellikler arasındadır.” (Ö9)

“Akran zorbalığına uğrayan öğrenciler daha pasif, hassas ve bir şey söylendiğinde ya da yapıldığında çok tepki gösteremeyen öğrenciler. Akran zorbalığı uygulayanların ise bunu dikkat çekmek için yaptığını düşünüyorum. Kendilerini kanıtlama çabası içindeler ve genellikle daha baskın karakterdeler. Bazı öğrenciler de hayatlarında acı şeyler yaşamış olduğu için bunu bu şekilde kapatmayı öğrenmiş.” (Ö12)

“Uygulayan öğrencileri için: Fiziksel olarak güçlüdür. Diğer arkadaşlarına göre sınıf içerisinde ön plana çıkma isteği vardır. Aile içi sıkıntısı olabilir bunu okulda yansıtabilir. Uğrayanlar için: Sessiz kendi halinde, her şeye tamam diyen kendini savunamayan öğrencilerdir.” (Ö14)

“Akran zorbalığına uğrayan öğrenciler biraz daha pasif ve kendini savunamayan öğrencilerdir. Akran zorbalığı uygulayan öğrencilerin ise evde gördüğü baskıyı uygulama gibi altında ailevi sorunlar bulunduğunu düşünüyorum.” (Ö17)

“Akran zorbalığına uğrayan özellikleri: İçer kapanıklık, kendini ifade etmekte güçlük çekme. Akran zorbalığı uygulayan özellikleri: Özgüvenli olduğunu düşünme ve şımarıklık.” (Ö26)

“Akran zorbalığına uğrayan öğrenci genel olarak sessiz, girişken olmayan özelliklere sahiptir. Akran zorbalığını uygulayan öğrenci saldırgan, karşısındakine hâkimiyet kurma, güç gösterme, kontrol etme gibi özelliklere sahiptir.” (Ö34)

“Zorbalığı yapan öğrenciler zeki ve kurnaz. Zorbalığa uğrayan çocuklar genellikle derste başarısız ve kandırılması kolay çocuklar.” (Ö38)

3.5. Öğretmenlerin Akran Zorbalığı ile Baş Etme Konusundaki Önerileri

Sınıf öğretmenlerinin “Akran zorbalığı ile baş etme konusunda ideal çözüm önerileriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin görüşleri aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 6

Öğretmenlerin Akran Zorbalığına ile Baş Etme Konusundaki Önerileri

Öğretmenlerin Akran Zorbalığına ile Baş Etme Konusundaki Önerileri	f	%
Ailelerle konuşulmalı-Aileler bilinçlendirilmeli-Aile eğitimleri verilmeli	26	34
Oyunla eğitim yapılmalı- Arkadaşlıkla ilgili grup etkinlikleri ve projeler düzenlenmeli	9	12
Rehberlik servisini ile sürekli iletişim halinde olunmalı	6	8
Sınıfta bu konuyla alakalı sık sık rehberlik saati yapılmalı	6	8
Çocukların empati duygusu geliştirilmeli	6	8
Öğrenci, öğretmen, aile, okul idaresi ve rehberlik servisi ortak hareket etmeli, işbirliği içerisinde olmalı	5	6

Saygının, sevginin ve anlayışın hakim olduğu, demokratik bir sınıf ortamı oluşturulmalı	5	6
Kendilerini üstün görmemeleri için; bütün çocuklar eşittir ve her çocuk değerlidir bilinci oluşturulmalı	3	4
Değerler eğitimine daha fazla önem verilmeli	3	4
Tüm bireylere saygı ve hoşgörülü olma düşüncesi aşılmalı	2	3
Problemi çözerken tüm sınıf konuya dahil edilmeli	2	3
Aile ve okul ortamında büyükler çocuklara rol model olmalı	1	1
Müfredatta daha fazla bu konu üzerine kazanım koyulmalı	1	1
Zorbalığa uğrayan öğrencilerin olumlu davranışları pekiştirilmeli, tüm sınıfın da buna katılması sağlanmalı	1	1
Sınıf içinde öğrenciye görev verilirken ve grup çalışması yaptırırken öğrencilerin seviyeleri ve bireysel yetenekleri göz önünde bulundurulmalı	1	1

Tablo 6’da görüldüğü üzere akran zorbalığıyla baş etme konusunda öğretmenler en çok; ailelerle konuşulmalı-aileler bilinçlendirilmeli-aile eğitimleri verilmeli (%34) şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin bu konuda verdikleri en az öneriler ise; zorbalığa uğrayan öğrencilerin olumlu davranışları pekiştirilmeli ve tüm sınıfın da buna katılması sağlanmalı (%1), sınıf içinde öğrenciye görev verilirken ve grup çalışması yaptırırken öğrencilerin seviyeleri ve bireysel yetenekleri göz önünde bulundurulmalı (%1) şeklinde devam etmiştir. Sınıf öğretmenlerinin akran zorbalığı ile baş etmeye yönelik çözüm önerilerinden bazıları şu şekildedir:

“Bu konuda öncelikle ailelerle konuşulmalı. İlkokul öğretmeni olarak gözlemlediğim evde aile üyelerinin birbirine davranışları çocuklara yansıyor ve model alarak öğreniyorlar.” (Ö5)

“Öğrenci, öğretmen, aile, okul idaresi ve rehberlik servisinin işbirliği içerisinde insanlı yollarla zorbalığa uğrayan ve zorbalığı gerçekleştiren bireyleri sosyal imkânlar çerçevesinde ortak bir kültür temelinde bir araya getirerek payda ortaklığı sağlanabilir.” (Ö8)

“Veli ile iletişim. Ortak kararlar alıp uygulama. Veli olmadan öğretmenin tek başına yaptığı her uygulama maalesef ki yetersiz oluyor veya kısa zaman sonra etkisini yitiriyor. Onun dışında sınıfta haftanın bir gününü rehberlik saati olarak ayarlayıp çocuklarla sık sık bu konu hakkında etkinlik yapma.” (Ö15)

“Akran zorbalığıyla baş etmenin en önemli yolu çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı okul ortamı gibi yerlerde büyüklerin çocuklara rol model olacak davranışlarda bulunmaları gerekiyor.” (Ö22)

“Her hafta bu konularda uzman olan rehber öğretmen eşliğinde rehberlik dersi verilmesi gerekir. Öğrencilerin ailesi ile sürekli iletişim halinde olunması sorunlara çözüm getirebilir.” (Ö40)

“Bence en ideal çözüm okuldaki tüm öğretmen yönetici çalışan ve öğrencilerin bilgilendirme yapılması ve insanlar arasında hoşgörü ve sevgiyi öğrencilerimize aşılayarak, öğrencilerin birbirine karşı yardımsever ve hoşgörülü olmalarını yaşayarak öğretmeliyiz.” (Ö7)

“Sınıf içinde öğrencilerin bireysel yeteneklerine göre görev vermek. Her bireyin özel olduğunu hissettirmek ailelerle iletişim kurmak. Öğrencilerin sosyalleşmesi için grup çalışmaları yapmak. Gruplar yaparken seviye ve yeteneklerine dikkat edilmelidir.” (13)

“Demokratik sınıf iklimi oluşturulmalı, her çocuğa söz hakkı verilmeli, her çocuk etkinliklere katılmalı. Zorbalığa uğrayan öğrencileri sosyalleştirecek, diğerleriyle kaynaşmasını sağlayacak grup etkinlikleri düzenlenmeli. Zorbalığa uğrayan öğrencilerin olumlu davranışları arkadaşları tarafından pekiştirilecek şekilde, tüm sınıf yönlendirilmeli.” (34)

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları akran zorbalıkları en fazla sözel zorbalık, ikinci sırada fiziksel zorbalık ve en az diğer zorbalıklar olarak sınıflandırılmıştır. Öğretmenler en çok hakaret, küfür, lakap takma, alay etme, bağırma, iftira atma, sözlü olarak sataşma, tehdit etme gibi sözel zorbalıklarla karşılaşırken; takip eden sırada vurma, itme, kavga etme, düşürme, zorla eşyalarını alma gibi fiziksel zorbalıklarla karşılaşmışlardır. Öğretmenlerin en az karşılaştıkları zorbalıklar ise oyunlara almama, baskı yapma, zorla para isteme, etkinliklerden dışlama gibi diğer zorbalıklar olarak saptanmıştır. Literatürde bu konuyla ilgili yapılan çalışmalardan birinde, Pişkin (2010) ilköğretim öğrencilerinin en çok fiziksel zorbalığa, ikinci sırada ise sözel zorbalığa uğradıklarını saptamıştır. Benzer sonuçlar, Çarkıt ve Bacanlı'nın (2020) ilkököl ve ortaokul öğrencilerine yönelik gerçekleştirdikleri araştırmada elde edilmiştir. Her iki araştırmacının ve eldeki araştırmacının sonuçları karşılaştırıldığında; ilkököl öğrencilerinde en çok görülen akran zorbalığı çeşitlerinin sözel zorbalık ve fiziksel zorbalık olduğu görülmektedir. Ancak bu zorbalık türlerinin öncelik sıralaması değişkenlik göstermektedir. Eldeki araştırmacının sonuçlarına göre en fazla görülen akran zorbalığı türünün sözel zorbalık olduğu görülmekte iken diğer araştırmalarda önceliği fiziksel zorbalık almaktadır. Karakuş Şahbaz (2019) yaptığı çalışmada, sınıf seviyesi yükseldikçe çocukların fiziksel zorbalık çeşidini, diğer zorbalık çeşitlerine göre daha çok uyguladıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu görüşün aksini savunan Gültekin Akduman (2010) farklı yaş grubu (7-14 yaş) çocuklarla yaptığı çalışmada küçük yaştaki çocukların, büyük yaştaki çocuklara oranla daha çok fiziksel şiddet göstermekte olduğunu, yaşla beraber fiziksel saldırganlığın azalıp, sözel saldırıların arttığını belirtmiştir. İlgili literatürdeki çalışmalarda, ilkököl düzeyinde en fazla karşılaşılan akran zorbalığı türleri arasında ortak bir görüşün olmadığı görülmektedir. Bu farklılığın oluşmasında çalışma grubunun özellikleri, okulun bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik özellikleri ve ailelerin özellikleri etkili olabilir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda, akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin, bu davranışlar karşısında verdikleri tepkiler en çok içine kapanma, kendilerini soyutlama, öğretmene şikâyet etme gibi tepkiler; en az ise aileye şikâyet etme, derslere olan ilgide azalma şeklinde tepkilerdir. Benzer sonuçlar; Gökler (2007), Özkan ve Cıfci'nin (2010) yaptıkları çalışmalarda görülmektedir. Gökler (2007) yaptığı çalışmada, öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında daha çok sınıf öğretmenlerine ve ailelerine söyleme gibi davranışlarda buldukları sonucuna ulaşmıştır. Özkan ve Cıfci (2010) ise yaptıkları araştırmada akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin zorbalık karşısında en çok öğretmenlerine ve anne-babalarına söyleme gibi davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Eldeki araştırma ve diğer çalışmaların sonuçlarından hareketle; zorbalığa maruz kalan öğrencilerin yardım için en çok öğretmen ve aileye başvurdukları görülmektedir. Bu nedenle akran zorbalığı ile başa çıkma ve akran zorbalığını engelleme konusunda öğretmenlerin ve ailelerin önemli görevleri olduğu görülmektedir. Ayrıca akran zorbalığı karşısında öğrencilerin en fazla öğretmenlerine başvurmaları; sınıf öğretmenlerinin bu gibi durumlar karşısında uygun müdahale yollarını bilme ve uygulamalarını bir zorunluluk haline getirmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin akran zorbalığı karşısında müdahale uygulamalarına ilişkin sonuçlar incelendiğinde; en fazla öğrencilerle özel görüşme yaparak olayın sebebini anlamaya çalışma, öğrencilerden empati kurmalarını isteyerek arkadaşlarının ne hissettiklerini anlamalarını sağlama, öğrencileri uyarma ve aileleriyle konuşma şeklinde müdahalelerde buldukları görülmektedir. Öğretmenlerin bazıları ise akran zorbalığı ile karşılaştıklarında; sınıfta zorbalıkla alakalı etkinlikler yapma, çocukların birlikte zaman geçirmesini sağlama, ortak etkinlikler verme, rehber öğretmeninden yardım alma gibi müdahalelerde buldukları da görülmektedir. Benzer şekilde Sezgin (2018) okul öncesi öğretmenlerin zorbalık davranışları ile karşılaştıklarında en çok çocuk ile davranışı hakkında konuşmalar yaptıklarını, uyarı stratejilerini uyguladıklarını ve ailesi ile konuştuklarını belirtirken; Levent ve Aksoy (2019) okul yöneticileriyle yaptıkları bir araştırmada, akran zorbalığı karşısında okul yöneticilerinin daha çok öğrencilerle konuşma ve veli ile görüşme gibi müdahalelerde bulduklarını belirtmişlerdir. Destekleyen çalışmalar ve bu araştırmacının ortak sonuçlarından hareketle; akran zorbalığı davranışlarıyla karşılaştığında daha çok öğrencilerin öğrencilerle ve aileleriyle konuşmanın tercih edildiği görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle; öğretmenlerin sözel olarak öğrencilerle görüşerek, önce sorunu anlamaya çalıştıkları, sonra da çözüm için öğrencilerle beraber hareket etmek istedikleri görülmektedir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre zorbalığa karşı müdahale uygulamaları arasında, sınıfta zorbalıkla alakalı etkinlikler yaptırma ve öğrencilere ortak yapabilecekleri etkinlikler verme şeklinde müdahale uygulamaları da bulunmaktadır. Öztürk Çopur (2019) okulda akran zorbalığı hakkında yapılacak etkinlikler için sürenin kısıtlı olduğunu belirtmekte ve bu nedenle çözüm odaklı kısa süreli yaklaşımı önermektedir. Çözüm odaklı kısa süreli yaklaşım; kısa sürede sonuca ulaşılması, öğrencilerin kendi çözümlerini bulmasına yardım etmesi, çocuklara yönelik psikolojik danışma sürecinde hem pratik hem etkili olması ve sorunlara değil çözümlere odaklanması açısından önemli görülen bir yaklaşımdır (Meydan, 2013).

Araştırma sonuçlarına göre akran zorbalığına maruz kalan öğrenciler daha çok sessiz, sakin, çekingen, pasif, özgüven eksikliği olan ve içine kapanık öğrencilerdir. Literatürde yapılan diğer çalışmalara bakıldığında benzer sonuçlar görülmektedir. Sezgin (2018) yaptığı çalışmada öğretmenler akran zorbalığına maruz kalan çocukların özelliklerini en fazla; pasif, çekingen, fiziksel olarak zayıf ve içe kapanık olarak betimlemişlerdir. Öğrencilerin sessiz, çekingen ve pasif olmaları öz saygılarının ve öz güvenlerinin düşük olmasına bağlıdır. Bu öğrenciler sürekli kaygı yaşarlar ve bu yüzden genellikle endişeli ruh hali içerisindeyler (Karakuş Şahbaz, 2019). Tatlıoğlu (2016)'nın yaptığı çalışmada da benzer şekilde zorbalığa maruz kalan çocuklar genellikle güvensiz, endişeli, çekingen ve dışlanmış çocuklar olarak nitelendirilmiştir. Olweus (2003) ise, zorbalığa maruz kalan öğrencileri pasif kurbanlar (sosyal becerisi düşük, güvensiz ve fiziksel olarak zayıf) ve kışkırtıcı kurbanlar (yalnız, akranları tarafından dışlanmış, sinirli, huzursuz, aşırı titiz) olarak iki sınıfa ayırmış ve ayrı ayrı nitelendirmiştir (akt. Satan, 2011). Eldeki araştırma sonuçlarına göre akran zorbalığına uğrayan öğrencilerin genel özellikleri daha çok Olweus'un (2003) sınıflamasındaki pasif kurbanlar grubuna dâhildir.

Akran zorbalığını uygulayan öğrencilerin özelliklerine ilişkin sonuçlar incelendiğinde; öğretmenler bu çocukları en çok aileden şiddet ve baskı gören, aile sevgisinden ve ilgisinden mahrum kalan, ailede dışlanmış olan çocuklar olarak belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler bu öğrencilerin agresif, şiddete meyilli, saldırgan gibi özelliklerinin de olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Genç (2007) yaptığı çalışmada; ailesinde şiddet olaylarına tanık olan öğrencilerin daha çok zorba davranışlar gösterdiği sonucuna ulaşmış ve hatta ailesinde şiddet olan öğrencilerin bütün zorbalık türlerini uyguladıklarını belirtmiştir. Muscari (2002) benzer şekilde aşırı serbest aile ortamında veya tam tersi çok katı kuralların olduğu bir aile ortamında bulunan çocukların akran zorbalığı davranışını daha çok uyguladıklarını belirtmiştir. Yapılan bu araştırma ve destekleyen diğer araştırmalardan hareketle, akran zorbalığı uygulayan öğrencilerin en çok ailelerinde problemler olduğu ve çocukların evdeki durumdan etkilenerek okulda bu davranışları sergiledikleri görülmektedir. Çocuklar evde yaşadıkları sorunları, maruz kaldıkları ihmal veya şiddet gibi olayları okulda arkadaşlarına farklı yollarla yansıtabilmektedirler (Sezgin, 2018).

Araştırma sonuçlarına göre akran zorbalığıyla baş etme konusunda öğretmenler en çok; ailelerle konuşma, aileleri bilinçlendirme ve ailelere eğitimler verme şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin bu konuda daha az verdikleri öneriler ise; arkadaşlıkla ilgili grup etkinlikleri ve projeler düzenleme, rehberlik servisini ile sürekli iletişim halinde olunma şeklinde devam etmektedir. Çarkıt ve Bacanlı'nın (2020) yaptığı araştırmaya katılan öğretmenler de akran zorbalığıyla baş etme konusunda benzer şekilde daha çok öğrencilerin ailelerine eğitim verilmesini, ailelerle işbirliği yapılmasını önermektedirler. Atış Akyol ve diğerleri (2018) ise okul öncesi, ortaokul branş öğretmenleri ve sınıf öğretmenleriyle yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin daha çok sınıfta etkinlikler düzenleme, okul ve aile iş birliğini sağlayarak çeşitli uygulamalar düzenleme şeklinde önerilerde buldukları sonucuna ulaşmışlardır. Zorbalık ile ilgili yapılan bu araştırmadan ve diğer araştırmalardan hareketle, akran zorbalığı ile başa çıkmak ve akran zorbalığını önlemek için tek bir çözüm yolu yoktur. Tüm okul ekibinin (yönetici, öğretmen, öğrenci) ve anne-babanın zorbalıkla mücadelede yer alması gerekir. Zorbalık, önlem alınmazsa öğrencilerde ciddi fiziksel, sosyal ve psikolojik sorunlara yol açan bir şiddet sorunudur (Öztürk Çopur, 2019). Ayrıca öğrenciler üzerindeki etkileri sadece zorbalığın yaşandığı sürelerde kalmayıp yaşamın ilerleyen evrelerinde de devam edebilmesi nedeniyle, öğretmenlerin akran zorbalığıyla başa çıkma stratejileri, aldıkları önlemler ve çözüm önerileri önemli görülmektedir. Akran zorbalığı konusu hem zorba davranışı gösteren hem de zorbalığa maruz kalan öğrencilerin sadece okul yaşamını değil, ileriki yaşamını da olumsuz etkilemesi nedeniyle dikkate alınması gereken bir konudur.

Yapılan bu çalışmada sadece sınıf öğretmenlerinin akran zorbalığı hakkında görüşleri alınmış olup, yapılacak diğer çalışmalarda çalışma grubuna aile, sınıf öğretmeni, rehber öğretmeni ve öğrenciler de dâhil edilebilir. Bu araştırma sonuçlarından yola çıkarak; akran zorbalığı ile başa çıkma ve önleme konusunda sadece sınıf öğretmenlerine değil, ailelere ve rehber öğretmenlerine de önemli görevler düşmektedir. Rehberlik servisleri daha etkili hale getirilerek, akran zorbalığı konusunda farkındalık oluşturmak için velilerin de katılımının sağlanacağı çeşitli etkinlikler düzenlenebilir. Böylece aileler akran zorbalığı konusunda kendilerine de önemli görevler düştüğünün daha kolay farkına varabilir. Sınıfta öğrencilerle birlikte kurallar belirlenerek, saygı ve sevginin hâkim olduğu bir sınıf ortamı oluşturulabilir. Sevgi ve saygının hâkim olduğu bir sınıf ortamında öğrenim gören öğrencilerin, akran zorbalığı gibi saldırgan davranışları daha az gösterecekleri açıktır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırmada veriler 2021-2022 akademik ders yılı güz döneminde toplanmıştır. Öğretmenlere çalışma hakkında bilgi verildikten sonra gönüllülük esasına göre sınıf öğretmenlerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar, bu araştırmanın tamamen kendi çalışmaları olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştıklarını ve her alıntıya kaynak gösterdiklerini taahhüt etmektedirler. Ayrıca bu araştırma, Ordu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 24/03/2021 tarih ve 2021-65 sayılı karar ile etik yönden uygun bulunmuştur.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Araştırmacılar, makaleye eşit oranda katkı sağlamışlardır.

Çıkar Beyanı

Araştırmacılar, araştırma hazırlanırken; veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarında herhangi bir çıkar çatışması alanının bulunmadığını onaylamaktadırlar.

5. KAYNAKÇA

- Açıkgöz, T. (2017). *Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ile okula karşı tutum* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Alper, S. (2008). *İlköğretimde zorbalık* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Altunay, E., Oral, G. ve Yalçinkaya, M. (2014). Eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 62-80.
- Atış Akyol, N., Yıldız, C. ve Akman, B. (2018). Öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşleri ve zorbalıkla baş etme stratejileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 439-459.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Bayraktar, F. (2006). İlköğretimde zorbalık ve kurban olma: ergenlik öncesi çocuklarda zorbalanın, kurbanların, zorba/kurbanların ve katılmayan grubun karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Bülteni*, 12(38), 43-46.
- Creswell, J. W. (2019). Nitel araştırmacılar için 30 temel beceri (2. Baskı). (H. Özcan, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde akran zorbalığı. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 81-92.
- Çarkıt, E. ve Bacanlı, F. (2020). Okullarda akran zorbalığı: Öğretmen görüşlerine göre nitel bir çalışma. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(24), 2547-2583.
- Çinkır, Ş. ve Kepenekci, Y. K. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (34), 236-253.
- Demir, K. ve Küçük, S. (2020). Akran zorbalığı önleme ve müdahale programlarında güncel yaklaşımlar ve hemşirelik rolleri. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 87-102.
- Genç, G. (2007). *Genel liselerde akran zorbalığı ve yönetimi* (Doktora tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

- Gökkaya, F. ve Tekinsav Sütcü, S. (2018). İlköğretim öğrencilerinde zorbalık eğilimini azaltmaya yönelik bilişsel davranışçı bir müdahale programının geliştirilmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 43(193), 91-108. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2018.6731>
- Gökkaya F. ve Tekinsav Sütcü, S. (2020). Akran zorbalığının ortaokul öğrencileri arasındaki yaygınlığının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 40-54.
- Gökler, R. (2007). *İlköğretim öğrencilerinde akran zorbalığının bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gültekin Akduman, G. (2010). 7-14 yaş grubu çocuklarda akran istismarı ve kendi çözüm önerileri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(2), 13-26.
- Günay, Ş. ve Can, G. (2018). Zorbalıkla baş etmeye yönelik bir akran destek programının etkililiği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(51), 266-294.
- İnan, Z. (2005). Okullarda çocuklar arası zorbalık. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (22), 161-170.
- Haskaya, S. (2016). *Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ile okula yabancılaşma arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çaç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Karakuş Şahbaz, Y. (2019). *Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı: Adana ili Yüreğir ilçesi pilot çalışma* (Yüksek lisans tezi). Çaç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Keskin, T. (2010). *İlköğretim okullarındaki öğrencilerin akran zorbalığının benlik saygısıyla ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kocaşahan, N. (2012). *Lise ve üniversite öğrencilerinde akran zorbalığı ve sanal zorbalık* (Yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçak, A. ve Arun, Ö. (2006). İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 4(3), 21-28.
- Levent, A. F. ve Aksoy, G. (2019). *Okullarda yaşanan akran zorbalığının nedenlerine ve müdahale yöntemlerine ilişkin okul yöneticileri ve öğretmen görüşleri*. VII. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Akademik Çalışmalar Sempozyumu, Ankara.
- Mercan, H. ve Sarı, H. Y. (2018). Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyodemografik değişkenlerle ilişkisi. *FNJN Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 26(1), 21-29.
- Meydan, B. (2013). Çözüm odaklı kısa süreli psikolojik danışma: okullardaki etkililiği üzerine bir inceleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 120-129.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*. California: SAGE Publications Inc.
- Muscari M. E. (2002). Sticks and stones: The NP's role with bullies and victims. *Çocuk Sağlığı Dergisi*, 16(1), 22-28.
- Olweus, D. (1991). Bully / victim problems among school children: Some basic facts and effects of a school based intervention Program. In D. Pepler & K. Rubin (Eds.) *The development and treatment of childhood aggression*, (pp.411-438). Hillsdale, N.J.: Erlbaum.

- Öksüz, Y., Çevik, C. ve Kartal A. (2012). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Rize ili örneği). *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 1911-1934.
- Özbilen, M.F., Canbulat, T. ve Soylu, Y. (2017). Okul zorbalığı ve sınıf içi istenmeyen davranışlara ilişkin öğretmen tutumlarının değerlendirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1-15.
- Özkan, Y. ve Çıfci, E.G. (2010). Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında akran zorbalığı. *İlköğretim Online*, 9(2), 576-586.
- Öztürk Çopur, E. (2019). *Çözüm odaklı kısa süreli yaklaşımın akran zorbalığı ile baş etme becerileri üzerine etkisinin belirlenmesi* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pişkin, M. (2010). Ankara'daki ilköğretim öğrencileri arasında akran zorbalığının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 176-189.
- Satan, A. (2011). Okulda zorbalığın aktörleri. *Turan Stratejik Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 3(10), 55-66.
- Saygılı, G., Gürşimşek I. (2008). Sınıfta istenmeyen davranışlara ilişkin öğrenci görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 152-159.
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M. ve DüNDAR, H. (2014). Eğitim ve bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: İçerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 430-453.
- Sezgin, Y.E. (2018). Okulöncesi öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin algı ve görüşleri: Zorbalık davranışları tespitleri, zorbalık davranışları karşısında uyguladıkları stratejiler ve aldıkları önlemler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 85-104.
- Simmons, R. (2002). *Odd girl out: The hidden culture of aggression in girls*. Melbourne, Schwartz Publishing.
- Subaşı, M ve Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Suckling, A. & Temple, C. (2002). *Bullying – A whole school approach*, London: Kingsley Publishers Ltd.
- Tatlıoğlu, K. (2016). Okullarda şiddet ve zorbalık: risk faktörleri, koruma, önleme ve müdahale hizmetleri: Konya örneği. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12), 209-231.
- Uysal, H. ve Dinçer, Ç. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5(4), 468-483.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

6. EXTENDED ABSTRACT

The school is where students study in a safe environment. This safe environment may be disrupted by some undesirable behaviors displayed by students. Aggressive behaviors among students are considered among the most important reasons for the deterioration of the safe environment at school. These aggressive behaviors that encountered in schools can be listed as abusive speech, using sexually explicit words, undisciplined behavior to offend others, fighting, damaging the school's stuff, disrespecting other students and the teacher, damaging students' or school's belongings, extorting money, slapping and mocking. One of the most common types of aggressive behavior that occurs in schools is bullying. Bullying among students in schools is described as peer bullying. Peer bullying, which is defined as the continuous negative actions of one or more students to another student in the same age group, is an example of common negative and undesirable behaviors in schools. Peer bullying has a negative effect on both the behavior and the student who is exposed to the behavior. The issue of peer bullying was first investigated by Olweus in the 1970s. Many researchers have presented different views on

the types of peer bullying. Physical, verbal, indirect, emotional, physical, sexual bullying and social exclusion are some of the types of peer bullying revealed by researchers.

Bullying has a negative effect on both the perpetrator and the student who is exposed to the behavior. According to researches, it is stated that students who are exposed to peer bullying decline in their school success, lack of self-confidence, have school phobias and have difficulty in establishing social relationships. Students who are exposed to peer bullying do not want to come to school in order to avoid bullying behavior and therefore it is seen that their absenteeism is high. Such problems are important for students' school success and for them to be psychologically healthy individuals. Education-teaching environments where such problems are experienced also affect the future life of students and create various social and emotional gaps in their lives. Students who are subjected to peer bullying may start to find themselves repulsive, stupid, and even behave seriously harmful to themselves, such as suicide. It has been observed that children who grow up with the overprotective attitude of the family and whose family is more involved in school life are more exposed to peer bullying. It is observed that children who display peer bullying behavior in schools are involved in illegal events (using drugs, stealing, etc.) in their future lives and they have communication problems with people and cannot socialize. When faced with problems such as peer bullying in the school environment, the suggestions that teachers will provide on how to intervene and cope with peer bullying are important for both the health of the student and the improvement of the teaching environment.

In this study, it is aimed to examine peer bullying in primary schools in line with the opinions of classroom teachers. A case study, one of the qualitative research methods, was used in this study. The study group consists of 69 classroom teachers with different experience levels and working in primary schools affiliated to the Ministry of National Education, selected from purposeful sampling types with easily accessible sampling management. As a data collection tool, a semi-structured interview form developed by the researcher in line with expert opinions was used. Collected data were analyzed using content analysis technique. As a result of the study, teachers stated that they mostly faced verbal and physical bullying in their classrooms. It has been concluded that teachers mostly faced verbal bullying such as insults, swearing, nicknames, mocking, shouting, slander, verbal bullying and threatening. When asked about how students who are exposed to peer bullying react to these behaviors, the teachers who participated in the research stated that the students mostly reacted like withdrawal, isolating themselves, and complaining to the teacher; they stated that they reacted at least in the form of complaining to the family and a decrease in interest in the lessons. When teachers encounter peer bullying in their classrooms, it was concluded that they intervened in the form of private interviews with students, asking them to show empathy, and warning the student and family. While teachers list the most common characteristics of students exposed to peer bullying as quiet, calm, shy and passive, on the other hand, they stated the characteristics of students who practice peer bullying as children who are mostly exposed to violence and pressure from their families, who are deprived of family love and attention, and who are excluded from the family. Teachers suggested talking to families about coping with peer bullying, raising awareness of families and training families.